

падъ съ стреми политически да измѣсти и ослаби Русия и славянството било крайно изострено отъ Кримската война.

Изобщо времето следъ Кримската война е било време на преценка на ценноститѣ, обществени и културни, и, както се знае; тази преценка довежда най-сетне до тъй нареченитѣ *велики реформи* на императоръ Александра II. Но тъкмо въ зората на тия реформи, най-крупнитѣ представители на ранното славянофилство, единъ следъ другъ, напуцатъ тоя свѣтъ, — тъкмо тогава, когато вече настѣпватъ условия за свободна мисль и свободно дѣло. И славянофилството започва да губи първоначалниятъ си характеръ. „Разбира се, казва младиятъ руски философъ Г. В. Флоровски, не могатъ да се отрекатъ, нито намалятъ крупнитѣ обществени заслуги на такива люде, като Юрий Самаринъ, А. И. Кошелевъ, Иванъ Аксаковъ, — не може да се отрече оная реална дейна поддръжка, която нолучиха отъ тѣхъ най-добритѣ начинания презъ тая епоха. Но, по отношението къмъ идеалогията, не може да се отрече едно израждане на славянофилството. И за 60 тѣ, а особено за 70-тѣ и 80 тѣ години изворъ на вдѣхновение сж служили вече не религиозно-философскитѣ трактати на Кирѣевски и Хомякова, не етическиятъ идеализъмъ на Самарина, а политиканското здравомислие на Данилевски. Неговата известна книга еднородно признавахъ за славянофилски катихизисъ и такъвъ искренъ мислителъ, като К. Леонтиевъ, и официалниятъ изтълкувателъ на по-сетнешното славянофилството, генералъ Кирѣевъ, и К. Н. Бестужевъ-Рюминъ и дори Аф. Васильевъ, койго повече отъ другитѣ се задържа на висотата на предишния ентузиязъмъ“. (ж. цитуваната вече статия „Вѣчно и преходящее въ ученіи русскихъ славянофиловъ“). Наистина, първи глашатаи на славянофилството презъ епохата следъ Кримската война се явяватъ Н. Я. Данилевски и тъй добре известниятъ на всѣки българинъ Ив. С. Аксаковъ, първиятъ като идеологъ, вториятъ като общественикъ, публицистъ и практически деецъ. Това славянофилство се вдѣхновява отъ политически мотиви и то вече изхожда отъ чисто фактическото противопоставяне на Русия и Европа, отъ емпирически дадената тѣхна взаимна враждебность. Следъ Кримската война настѣпва блѣскавия периодъ отъ деятелността на Ив. С. Аксаковъ, като публицистъ. Той не почва съ антизападничество, но то постепенно у него се е набирало и засилвало. Въ 1861 г. той пише: „Време е да се разбере, че у насъ, перѣдко инстинктивна, на Западъ къмъ славянския Православенъ свѣтъ произхожда отъ дълбоко скрити причини; тѣзи причини сж антагонизмътъ на две противоположни просвѣтител-